

Madagaskar

IZVLEČEK

Članek predstavlja etnično identiteto Madagaskarja. Prek uvoda in naravno- ter družbeno-geografskega orisa prikaže osnove za obstoj pestrosti etničnih skupin na največjem afriškem otoku. Kljub temu, da leži Madagaskar blizu Afrike, imajo njegovi prebivalci le malo tesnih vezi z afriškimi ljudstvi, jeziki in kulturami. Malgaške etnične skupine so namreč posledica priseljevanja med seboj zelo različnih ljudstev, mešanja med njimi in samosvojega razvoja na relativno izoliranem otoku.

Ključne besede: Madagaskar, Afrika, regionalna geografija, etnična identiteta.

ABSTRACT

Madagascar – Ethnic Identity of Red Island
The article represents ethnic identity of Madagascar. Through the introduction, physical geographical and social geographical framework, the article shows diversity of ethnic groups on the largest African island. Despite the fact that Madagascar is close to Africa, its people have few close ties with African people, their languages and cultures. Malgasy ethnic groups are a result of immigration of very different ethnic groups, mixing among them and unique development of them on the relatively isolated island.

Key words: Madagascar, Africa, regional geography, ethnic identity.

Avtorica besedila in fotografij:

VESNA MARKELJ, prof. geog. in uni. dipl. soc. kult.
Mlada raziskovalka, Inštitut za geografijo, ZRS Koper, Slovenija

E-pošta: vesna.markelj@zrs.upr.si

COBISS I.04 strokovni članek

Etnična identiteta rdečega otoka

Madagaskar je največji afriški otok in četrti največji otok na svetu. Kljub temu, da je bil nekoč del Afrike, o čemer govori geološki razvoj otoka, se le-ta od ostale črne celine razlikuje v kulturnem, zgodovinskem in ekološkem pogledu.

Madagaskar se je pred približno 140 milijoni let odcepil od prakontinenta Gondvana. Nato se je pred 80 do 100 milijoni let odcepil še od Indijske podceline. Od Afrike, natančneje od Mozambika, ga danes loči 400 km širok Mozambiški preliv (5, 13). Madagaskar je tako nadaljeval svoj razvoj v relativni izolaciji. Živalske in rastlinske vrste so zato obdarjene s pomembnimi značilnostmi vseh otoških vrst. Razvile so se iz maloštevilnih prednikov in zaradi osamitve ustvarile družine in rodove, ki se razlikujejo od njihovih kopenskih sorodnikov. Zaradi velikosti otoka in pestrosti naravno-geografskih značilnosti ter relativne izolacije je danes prisotna pestrost endemičnih živalskih in rastlinskih vrst. Biogeografi zaradi te specifičnosti otok pogosto opredeljujejo tudi kot osmi kontinent. Posledice izoliranega razvoja pa zasledimo tudi pri človeški vrsti. Relativna izolacija otoka je vplivala na samosvoj razvoj malgaških etničnih skupin, ki so posledica priseljevanja med seboj zelo različnih ljudstev in mešanja med njimi.



Naravno-geografski okvir

Po geološki zgradbi je Madagaskar podoben Afriki. Jedro Madagaskarja je star kristalinski masiv, kos nekdanje Gondvane, ki se je odcepil v mezozoiku. Več kot dve tretjini otoka (zahodni del in osrednja visoka planota) sestavljajo gorovja in planote, zgrajene iz predkambrijskih kamnin (granit, gnajsi, kristalinski skrilavci in kvarciti). Na vzhodu se staro kristalinsko gorovje strmo spušča proti obmorski nižini, široki od 10 do 20 km. Na zahodu stare kamnine potonejo pod mlajšimi mezozojskimi in terciarnimi sedimenti. Da je bilo na Madagaskarju v preteklosti zelo živahno vulkansko delovanje, dokazujejo številni bazaltni pokrovi.

Na severnem in zahodnem delu Madagaskarja najdemo nenavaden kamniti gozd *Tsingy*. Ta kraška geološka formacija je rezultat procesa korozije, ki je povzročil raztapljanje apnenčastih skladov in postopno oblikovanje ostrih grebenov, ki lahko segajo tudi do 30 metrov visoko. Skoraj neprehodni labirint (*tsingy* v malgaškem jeziku pomeni "hoja po prstih") je življenjski prostor enkratne flore in favne. Leta 1927 je bilo to področje razglašeno za naravni rezervat, od leta 1990 pa je del svetovne dediščine UNESCO. Prav ta del otoka je pokrajinsko najbolj slikovit in privablja številne, predvsem tuje turiste (2, 11, 13).



Slika 1: *Tsingy* (9).



Slika 2: Fizična karta Madagaskarja (10).

Madagaskar lahko razdelimo na tri reliefne enote, ki si vzporedno sledijo od zahoda proti vzhodu. Na zahodu so obsežna razčlenjena hribovja, visoka od 600 do 1000 m, zgrajena iz erozijsko manj odpornih permskih in triasnih sedimentnih kamnin, ki se v stopnjah spuščajo od osrednjega višavja. Ob obali je 20 do 50 km široka, ponekod zamočvirjena obalna ravnina. Večino notranjosti obsega od 750 m do 1350 m visoka planota, razbita s številnimi prečnimi dolinami. Nad planoto se dviga troje gorovij in sicer Tsaratanana na severu (2886 m), Tsiafojavona v osrednjem delu (2638 m) in Andringitra na jugu (2666 m). Na vzhodu se višavje strmo spušča v ozko obalno ravnico, kjer je več 100 km dolg niz obrežnih sipin in lagun (4, 11).

V klimatskem pogledu gre za tropski otok. Zaradi velikosti otoka, razpotegnjenosti v smeri sever-jug in razlik v nadmorski višini se podnebje močno spreminja. Na Madagaskarju je prisotno tropsko podnebje z značilnim pojavljanjem sušne in deževne dobe. Dolžina letnih je odvisna od geografske širine ter nadmorske višine. Praviloma traja deževna doba od novembra do aprila, sušna doba pa od maja do oktobra.

Na podnebje Madagaskarja vplivajo jugovzhodni pasati in severovzhodni monsoni. Jugovzhodni pasat piha od maja do oktobra ter prinaša vzhodnim predelom veliko padavin. Od novembra do marca severne dele otoka zajame severovzhodni monson, ki prinaša padavine severnemu, severozahodnemu in severovzhodnemu delu otoka. Posledično vzhodni obalni del Madagaskarja dobiva padavine skozi celo leto, in sicer tudi do 3600 mm padavin na leto. Povprečne maksimalne temperature so tu okrog 30 °C. Na osrednji visoki planoti se glede na izpostavljenost vetru giblje količina padavin od 500 do 1500 mm. Antananarivo, glavno mesto Madagaskarja, letno prejme okoli 1400 mm padavin in ima izrazito deževno dobo med novembrom in aprilom. Povprečna maksimalna temperatura v notranjosti je okoli 25 °C. V suhi sezoni je sončno, ampak do neke mere mrzlo, saj temperature padejo tudi pod 10 °C. Zahodni obalni predeli so v primerjavi z vzhodnim in osrednjim višavjem bolj suhi, saj pasati izgubijo svojo moč in vlago preden dosežejo ta območja otoka. Jugozahodni deli otoka imajo zaradi zavetrne lege zelo izrazito sušno in deževno dobo ter letno dobijo samo okrog 400 mm padavin (1, 5, 8).

Reke na Madagaskarju imajo zelo spremenljive pretoke. Z osrednje visoke planote proti vzhodu tečejo reke Mananara, Mangoro, Bemarivo, Ivondro, Mananjary in Maningory, ki izvira v jezeru Alaotra. Na vzhodu so reke kratke, z velikim strmcm. Reke, ki tečejo proti zahodu, se izlivajo v Mozambiški preliv in so zaradi položnejšega reliefa daljše in z manjšim strmcm. Reka Ikopa, ki teče skozi glavno mesto Antananarivo, je pomemben pritok reke Betsiboka. Skupno porečje obeh rek je 18.550 km². Večja jezera so poleg največjega Alaotra še Kinkony na severozahodu otoka in na jugozahodu Ihotry (2, 11).

Madagaskar imenujemo tudi Rdeči otok, kar izvira iz dejstva, da na otoku prevladuje prst, ki je bogata s železom, kar ji daje izrazito rdečo barvo. Gre za ferasole (rdeča lateritna prst), ki prekrivajo večji del planote. Te so zaradi pretiranega krčenja naravnega rasti ponekod izprane in posledično slabo rodovitne. Najbolj rodovitne prsti so na mlajših vulkanskih kamninah na osrednji planoti (andosoli). Vzdolž vzhodne obale in ob ustjih rek na zahodni obali pa naletimo na aluvialne prsti (8, 11).



Slika 3: Obdelovalne površine na vzhodu Madagaskarja (foto: Vesna Markelj).

Naravno rastlinstvo je večinoma uničeno, tako da prevladujejo travnate površine, grmičevje in sekundarni gozd. Na Madagaskarju naj bi uspevalo 3 % vseh svetovnih rastlinskih vrst, od tega je kar 80 % endemičnih. Na vzhodnem delu, kjer je letna količina padavin najvišja, prevladuje tropski deževni gozd. Veliko je endemičnih rastlinskih vrst, palm, bambusa, praproti in orhidej. V osrednjem delu otoka, kjer so nadmorske višine najvišje in letna količina padavin nižja, so prisotni bolj suhi tipi savane, ki spominjajo na stepe zmernotoplih območij. Na zahodu Madagaskarja je razširjena savana z mangrovskimi močvirji v obalnih predelih. Glede na dolžino sušne oziroma deževne dobe so se razvili različni tipi rastlinstva. Na severozahodnemu delu je razširjen listopadni savanski gozd (deževna doba od 8 do 10 mesecev na leto). Ko se spustimo po zahodni obali proti jugu, naletimo najprej na vlažno savano, nato na suho savano, kjer sta najbolj razširjeni drevesni vrsti baobab in akacija, na skrajnem jugozahodu pa na trnato savano, kjer prevladuje trnato grmičevje in šopi trave. Tu deževna doba traja od 2 do 4 mesece na leto (1, 11, 13).

Zaradi ločitve Madagaskarja od Afrike in kasnejšega samostojnega razvoja otoka so se živalske vrste razvile iz maloštevilnih prednikov. Osamitev otoka je povzročila, da so živalske vrste ustvarile družine in rodove, ki se razlikujejo od njihovih kopenskih sorodnikov. Ptičji svet Madagaskarja se na splošno zelo razlikuje od vseh vrst na afriški celini. Najznamenitejši predstavnik je bil že izumrli velenoj Aepyorins (3 metre visok, 450 kilogramov težak), daljni sorodnik noja in emuja. Številnih sesalcev, ki so zelo razširjeni v Afriki, na Madagaskarju sploh ni. Takšen primer so antilope in sloni. Na otoku tudi ni opic, saj se je njihov razvoj pričel pred 30 milijoni let, ko je bil Madagaskar že ločen od Afrike. Na Madagaskarju najdemo posebno skupino polopic, to so t. i. lemurji, ki so prišli na otok, še preden se je ta ločil od Afrike. Lemurji so morali zunaj Madagaskarja tekmovati z ostalimi opicami, a so ta boj izgubili, medtem ko na Madagaskarju niso imeli neposrednih tekmecev in so zasedli ekološke niše, ki jih v Afriki in Aziji zavzemajo opice, kopitarji ali celo žolne. Na Madagaskarju živi dvaindvajset vrst lemurjev, ki jih največkrat delijo na pet družin: pravi lemurji, podlasičji lemurji, mačji in mišji makiji (slednji so dolgi do 16 cm in s tem najmanjši primati), dolgoprstneži (zapolnili so ekološko nišo žoln) ter indriji. Nekoč so živeli na Madagaskarju tudi večji lemurji, ena vrsta je bila celo tako velika kot gorila.

Velik del madagaskarskega živalskega in rastlinskega sveta pa je izginil, ko je človek pred približno 2000 leti poselil otok. Zaradi krčenja gozdov, lova in nabilništva spadata tamkajšnji živalski in rastlinski svet med najbolj ogrožene na svetu. Kljub vsem prizadevanjem naravovarstvenikov število iztrebljenih vrst še narašča (4, 7, 13).

Družbeno-geografske značilnosti

Madagaskar spada med najrevnejše države sveta in se sooča s hudo prebivalstveno, gospodarsko in okoljsko krizo. Industrija je slabo razvita, večinoma le v Antananarivu in Antsirabeju na višavju ter v pristaniških mestih Antsirananana, Mahajanga in Toamasina. V zadnjih letih se je na podlagi poceni delovne sile razvila izvozno usmerjena tekstilna industrija (26 % vrednosti izvoza). Živilska industrija (proizvodnja sladkorja, ribjih konzerv, piva, rastlinskih olj), tobačna, kemična in industrija gradbenega materiala so večinoma usmerjene na domači trg. Primarni cilj malgaškega izvoza so Francija (30,4 %), ZDA (13,3 %), Nemčija (10,1 %) in Japonska (7,5 %). Izdelke pa uvažajo predvsem iz Francije (29,9 %) (8, 11).

Večino vrednosti BDP (65 %) prispevajo rudarstvo, energetika ter kmetijstvo. Kmetijstvo, ki je večinoma samooskrbno, prispeva slabo tretjino BDP (leta 2004 28,8 %). Madagaskar ima 3,5 milijonov ha njiv in trajnih nasadov (6,0 % površine) ter 24 milijonov ha pašnikov (40,9 % površine). Na več kot tretjini otoka pridelujejo riž. Zadržno organizirane vaške skupnosti pridelujejo maniok, sladki krompir, taro, banane, sladkorni trst in koruzo. Za izvoz pridelujejo na vzhodni strani otoka kavo, vanilijo (23 % vrednosti izvoza) in nageljnovcove žbice. Pomembno je še pridelovanje bombaža, sisala, arašidov, tobaka in tropskega sadja. Madagaskar je bil do prevlade sintetičnih vlaken svetovno središče za proizvodnjo rafije. Tu je namreč razširjena palma *Raphia ruffia* z navpičnimi listi, iz katerih pridobivajo ličje - rafijo (8, 11). Velike črede goveda zebu (10,5 milijonov glav) imajo predvsem statusni simbol in le neznamen gospodarski pomen, vendar veliko prispevajo k degradaciji okolja na otoku. Za lastno prehrano redijo še koze in perutnino. Ribištvo je pomembno za prehrano domačega prebivalstva (letni ulov rib 143.000 ton). Vse pomembnejše je gojenje rakcev za izvoz (17 %



Slika 4: Cesta v sušni dobi (foto: Vesna Markelj)

vrednosti izvoza). Po letu 1950 se je povečala celinska aqua kultura. Mnogo družin, predvsem na osrednji planoti, je zgradilo ribnike, kjer vzgajajo krape, ostrize ali postrvi (8, 11).

Večina rudnega bogastva je zaradi pomanjkanja kapitala in prometnih zvez neizkoriščena. Vlada je leta 1975 nacionalizirala vsa rudna nahajališča, kar je bilo v skladu s takratnim komunistično usmerjenim vladanjem. Leta 1990 pa so v rudna nahajališča ponovno prišle zasebne naložbe. Najpomembnejše je pridobivanje kromove rude (12.000 ton koncentrata) ter dragih (safirji, rubini, turmalini, smaragdi) in poldragih kamnov. Med pomembnimi zalogami rud so še boksit, nikelj, grafit itd. 58 % električne energije pridobijo v sedmih HE. Ostalo potrebno električno energijo pridobivajo v manjših TE in dizelskih agregatih. Instalirana moč elektrarn je 285 MW (8, 11).

Cestno omrežje je v dokaj slabem stanju. Cest je 49.800 km, od tega je le 12 % asfaltiranih. V času deževne dobe je večina cest neprevoznih. Imajo

732 km železniških prog, najpomembnejši sta progi Toamasina–Antananarivo–Antsirabe in Manakara–Fianarantsoa. Pomembna pristanišča so predvsem na zahodni obali otoka, saj so ta območja manj izpostavljena nevarnim ciklonom. Med glavnimi pristanišči so Toamasina, Mahajanga, Antsiranana in Toliara. Imajo 51 letališč z rednim potniškim prometom, med katerimi so mednarodna Antananarivo, Mahajanga, Toamasina in Nosy Be (8, 11).

Kljub velikim potencialnim možnostim za turizem je le-ta slabo razvit. V turizem so začeli načrtno vlagati šele leta 1989. Leta 2004 je deželo obiskalo 229.000 tujih turistov. Turiste najbolj privlačijo svojevrsten živalski in rastlinski svet, peščene obale in specifična kultura. Popularne turistične točke so predvsem številna zavarovana območja, saj je danes prednost Madagaskarja predvsem ohranitev živalskih in rastlinskih vrst (8, 11). Za razvoj turizma bodo potrebna dodatna vlaganja v cestni promet, nastanitveno infrastrukturo in v zagotavljanje večje varnosti za turiste.

Malgaši – kombinacija indonezijske, afriške, arabske in evropske identitete

Čeprav je Madagaskar tako blizu Afrike, imajo njegovi prebivalci le malo tesnih vezi z afriškimi ljudstvi, jeziki in kulturami. Prebivalci Madagaskarja naj bi otok poselili šele v zadnjih tisočletjih. Na otoku namreč ni nobenih dokazov o obstoju ljudstev, ki bi lahko tu živela v času kamene dobe. Prva teorija pravi, da naj bi skupina ljudi migrirala iz jugovzhodne Azije pred približno 2000 leti. Z indonezijskega arhipelaga naj bi se selili prek južne Azije, Arabskega polotoka in vzhodne afriške obale, prečkali Mozambiški preliv in prispeli na Madagaskar (1, 11, 12, 13). Posledice premikanja ljudi prek Azije in Afrike se kažejo v specifičnosti malgaškega prebivalstva in v kulturi. Druga teorija trdi, da so Malgaši rezultat številnih migracij različnih ljudstev, ki so od 7. do 14. stoletja v več valovih poseljevali Madagaskar. Po tej teoriji naj bi Madagaskar najprej naselila malajsko-indonezijska ljudstva, ki so se stacionirala na osrednji visoki planoti (pridelovalci riža). Nato naj bi jim sledila afriška ljudstva, ki so poselila predvsem zahodni del otoka (živinorejci). Od 9. stoletja naprej so na Madagaskar prihajala arabska ljudstva, ki so prispela islamske kulturne sestavine in v vlogi trgovcev s sužnji pripeljala na otok črne Afričane. Z obdobjem kolonizacije pa se na otoku pojavijo še evropski vplivi, predvsem francoski in britanski (1, 11, 12, 13). Sodobna teorija, ki temelji na genetiki človeka, je potrdila, da Malgaši izvirajo iz Indonezije in vzhodne Afrike. Rezultati genetskih študij, ki so bile izvedene na univerzah v Cambridgu, Oxfordu in Leicesteru, so pokazali, da so Malgaši v razmerju 50 : 50 mešanica indonezijskih in vzhodnoafriških ljudstev z vplivom arabskih ter evropskih značilnosti (12, 13).

Prvih sistematičnih popisov prebivalstva so se lotili kolonializatorji. Na osnovi podatkov je vidna hitra rast števila prebivalstva v 20. stoletju. Z 2,2 milijona prebivalcev leta 1900 je število prebivalstva do leta 1975 naraslo na 7,6 milijonov, do leta 2004 pa na 17,1 milijonov. Naravni prirastek se je namreč celotno 20. stoletje gibal med 2 in 3 ‰ (leto 1975: 2,3 ‰, leto 1990: 3,1 ‰). Hitra rast prebivalstva povzroča močan pritisk na pokrajino (erozija tal, izginjanje živalskih in rastlinskih vrst) ter priseljevanje v mesta, kjer velik del pri-

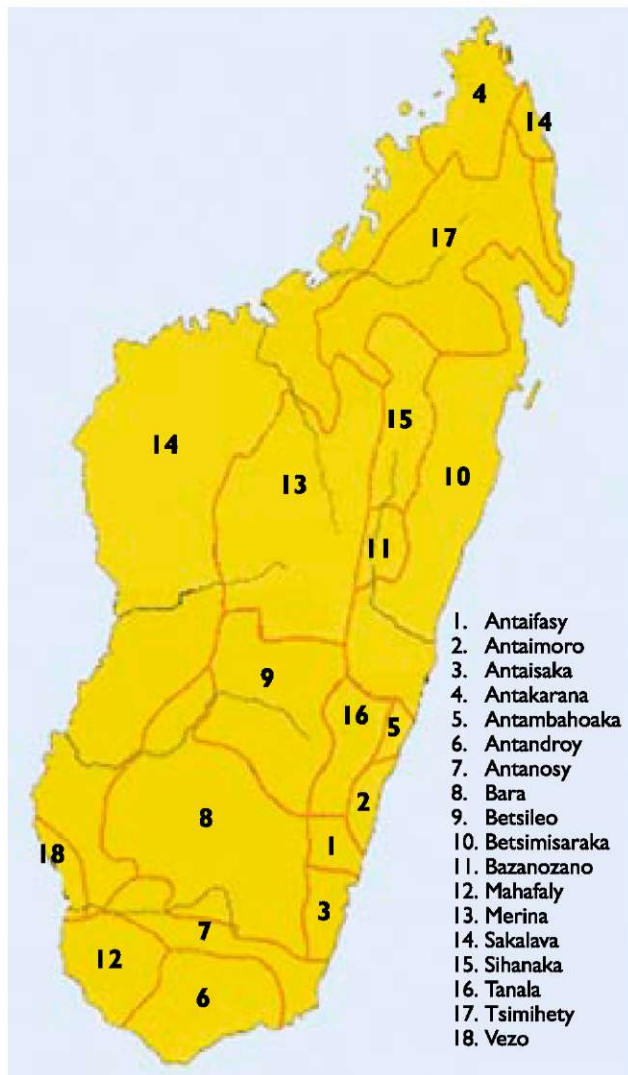
seljencev živi v barakarskih naseljih. Tako se je delež mestnega prebivalstva glede na leto 1975, ko je bil 13 ‰, povzpел na 26 ‰ leta 1992. Madagaskar je razmerno redko poseljen (29,1 preb./km²). Največja gostota je v vzhodnem delu osrednje planote, kjer je jedro nekdanje merinske države (50-100 preb./km²), in ponekod na obalnih ravninah. Po veri so prebivalci pripadniki tradicionalnih verstev (48 ‰), katoličani (20 ‰), protestanti (23 ‰) in muslimani (2 ‰) (8, 11).



Slika 5: Življenje na smetišču glavnega mesta (foto: Vesna Markelj)

Malgaška kultura - osnova otoške identitete Malgašev

Na Madagaskarju zasledimo edinstveno mešanico negridnih (indonezijskih in afriških) ter kavkazijskih (arabskih in evropskih) sestavin. Te značilnosti lahko sicer ločujemo, dejansko pa so med seboj pomešane po celem Madagaskarju. Medtem ko na enem območju prevladuje ena, drugod prevladuje druga sestavina, nikjer pa ni katera od teh sestavin povsem odsotna. Daleč najpomembnejši povezovalni člen med Malgaši je njihova kultura, ki jim daje otoško identiteto in jih razlikuje od ostalih svetovnih kultur.



Slika 6: Etnične skupine na Madagaskarju (avtorica: Vesna Markelj).

V kulturi Malgašev se odražajo vzporednice z jugovzhodno Azijo. Sistem pridelovanja riža z namakanjem na osrednji planoti Madagaskarja spominja na Javo. Podobnosti z Borneom pa se kažejo v pokopavanju mrličev pri ljudstvu Merini, ki izkopljejo trupla več let po smrti. Odnos do smrti je pomemben element malgaške kulture in sicer v socialnem, moralnem ter v religioznem smislu. Grobnice in slovesnosti ob pokopih namreč močno zaznamujejo tako način življenja Malgašev kot tudi pokrajino otoka. Na zahodni obali otoka naletimo na kanuje s preveso ljudstva Vezov, ki so precej podobni kanujem, s katerimi Polinezijci plujejo po Tihem oceanu.

Vsi Malgaši govorijo en jezik, ki se deli na veliko narečij, pripada pa veliki malajsko-polinezijski družini.

Malgaški jezik močno spominja na jezik Maanyan, ki ga govori ljudstvo v dolini reke Barito na južnem Borneu. V kulturi ljudstev, ki živijo na zahodni in južni strani Madagaskarja se kažejo podobnosti kultur vzhodne Afrike, ki se kažejo zlasti v kultu kraljevih prednikov in pomembnosti živinoreje (1, 12).

Med novejšimi vplivi na malgaško kulturo so najpomembnejši muslimanski vplivi in vplivi svahilske kulture. Najizrazitejši vpliv zgodnjih arabskih stikov se je ohranil na jugovzhodu med skupino ljudstev, ki se imenuje Antaimori. Arabci so namreč v 9. stoletju postavljali trgovske postojanke tudi na Madagaskarju. Ko so Portugalci (Diogo Dias) obkrožili Rt dobrega upanja, so začeli načrtno uničevati arabsko trgovino na Indijskem oceanu. Na Madagaskarju so tako od Arabcev ostali le njihovi podložniki in sužnji, ki so s seboj nosili muslimanski tradicijo in kulturo. Tako so na primer ohranili arabsko pisavo, ki so jo prilagodili malgaščini (1, 13).

Danes lahko na Madagaskarju na osnovi kulturne kategorije razlikujemo 18 ljudstev, ki živijo na jasno začrtanih območjih. Malgaške etnične skupine so posledica priseljevanja med seboj zelo različnih ljudstev in posledično mešanja med njimi. Le redka ljudstva so danes ohranila svoje izvirne značilnosti v celoti. Pri Merinih je tako opaziti tipične indonezijske značilnosti, afriški vplivi so najbolj vidni pri ljudstvih Skalava in Bara, medtem ko so se arabske poteze najbolj očitno ohranile pri ljudstvih Antaimoro in Antaosy (9, 13).



Slika 7: Predstavnici ljudstva Merina (foto: Vesna Markelj)



Slika 8: Govedo zebu (foto: Vesna Markelj)

Prvotna ljudstva na Madagaskarju lahko delimo v tri skupine, ki sovpadajo z naravnogeografskimi značilnostmi otoka. Ljudstva so se namreč po priselitvi na otok prilagodila naravnim razmeram v biološkem in kulturnem pogledu. Glede na to delimo Malgaše na ljudstva z zahodne obale in juga, ki živijo na nerodovitnih pašnikih, ljudstva z osrednje visoke planote, in ljudstva z vzhodne obale, ki naseljujejo pretežno tropski deževni gozd (6, 13).

Ljudstva zahodne obale in juga

Na zahodu na obsežno razčlenjenih hribovjih, ki se v stopnjah spuščajo od osrednjega višavja proti 20 do 50 km široki, ponekod zamočvirjeni obalni ravnici, žive ljudstva Sakalava, Antanosy in Bara. Zahodni obalni predeli so v primerjavi z vzhodnimi predeli Madagaskarja in osrednjim višavjem bolj suhi (letna količina padavin pod 1000 mm). Zaradi naravno-geografskih razmer so ta ljudstva tradicionalno živinorejci. Ukvarjajo se z govedorejo in skoraj vsaka družina ima

nekaj glav zebu goveda. Živalim dovolijo prosto pašo in kmetje ne izvajajo veliko ukrepov zaščite kraje goveda. Kmetje pogosto požigajo suho travo, kar vzpodbudi rast nove vegetacije za živalsko krmo. Govedo sicer koljejo samo za obredne priložnosti, kar pa je precej pogosto, tako da je poraba mesa med živinorejci zelo visoka (8).

Ljudstva Antandroy, Mahafaly in Vezo živijo na jugozahodnem delu otoka, ki ima zaradi zavetrne lege izrazito sušno in deževno dobo. Letno pade le okrog 400 mm padavin. To so suha in redko naseljena območja, kjer prevladuje suho grmičevje in trava. Te površine požgejo in v pepel posadijo na sušne razmere odporen serek ali koruzo. Ljudstva Antandroy in na nekaterih območjih ljudstva Mahafaly gojijo maniok, koruzo, fižol in serek okoli vasic in na stalnih poljih, obraslih z živo mejo. V sušnem obdobju obdelajo tudi prazne struge vodotokov, večinoma na zahodnih obalnih območjih ter na jugozahodu. Ta način obdelave imenujejo "baiboho". Rastline posadijo v strugah po zadnjem dvigu voda v deževni dobi, ko sveže naplavine naravno obogatijo prst. Na ta način v delti reke Mangoky gojijo fižol, skupaj s tobakom in številnimi drugimi kulturami (8, 11).

Ribolov je kot glavna kmetijska panoga prisoten pri ljudstvu Vezo. Njihovo življenje se ravna po ribolovu, tako morskem kot rečnem. Pri drugih ljudstvih pa je ribolov prisoten kot postransko delo za kmete, ki dodajo svojim kmetijskim pridelkom tudi ribe iz morja in rek, jezer ter ribnikov. Poseben način ribolova je gojenje rib na riževih poljih (8).

Ljudstva osrednje visoke planote

Večino notranjosti otoka zavzema od 750 m do 1350 m visoka planota s številnimi prečnimi dolinami z aluvialnimi naplavinami in barji, bazaltnimi masivi ter ugaslimi ognjeniki. Tu se glede na izpostavljenost vetru giblje količina padavin od 500 do 1500 mm. Večji del planote prekrivajo ferasoli, ki so ponekod izprani in slabo rodovitni. Najbolj rodovitne prsti so na mlajših vulkanskih kamninah na osrednji planoti (andosoli). Najbolj znani ljudstvi osrednje visoke planote sta ljudstvi Merini in Bestileo. V njihovem živ-

ljenju prevladuje namakalno riževno poljedelstvo, ki se odraža tudi v njihovi kulturi, npr. v zelo zapleteni družbeni ureditvi, ki je potrebna za nadzor vode ter tudi pri grobovih, ki so simbol njihovih družin ter vezi s prstjo in riževimi polji. Do 18. stoletja je bila družba urejena po majhnih kraljestvih, ki so temeljila na utrjenih vaseh, te pa je v 19. stoletju vsrkala naraščajoča moč Merinov. (6, 11).

Betsileo so verjetno najučinkovitejši tradicionalni gojitelji riža. Riževa polja so si uredili na ozkih terasah, ki se vijejo po strmih dolinah na južnem delu osrednje visoke planote, kar spominja na Indonezijo in Filipine. Za namakalni sistem uporabljajo vodo, ki teče po ozkih kanalih na precejšnjih razdaljah. Nekatere njive z rižem so velike le nekaj kvadratnih metrov. Le območja, ki ne morejo biti namakana, so posajena z drugimi poljščinami. Obdelovalni cikel začnejo s popravili namakalnih sistemov, odtočnih sistemov in prekopavanjem prsti, ki ga izvajajo z lopato na dolgem ročaju ali z motiko. Gnoj ali gnojilo poškopijo po polju. Po gnojenju se družina in prijatelji združijo v prazničnem teptanju polj, pri čemer uporabljajo živino, če je ta na voljo.



Slika 9: Riževa polja (foto: Vesna Markelj)

Tehnike vzgajanja riža pri Merinih spominjajo na bet-silejske, a so običajno manj napredne in intenzivne. Naselitveno območje Merinov vključuje nekatera območja z bolj rodovitno prstjo, kar omogoča manj zahtevno delo pri namakanju in izdelavi teras. Čeprav je riž še vedno dominantna kultura, gojijo tudi druge kmetijske kulture kot v Betsileo območju in so zato hriboviti ter travnati deli bolj izkoriščeni (8).

Skrajni severni dela otoka, in sicer masiv Tsaratanana, ki je vulkanskega nastanka, je geografsko precej izoliran. Obala je močno razčlenjena in težje dostopna. Izjemi sta pristanišči Antsiranana (Diego Suarez), ki leži nekoliko jugovzhodno od Rta d'Ambre, in otok Nosy Be na zahodu. To območje poseljujejo ljudstva Antakarana, severni del ljudstva Sakalava, in Tsimihety. Ukvarjajo se z govedorejo in ribolovom, saj so razmere za poljedelstvo zaradi reliefnih značilnosti neugodne (3, 13).

Ljudstva vzhodne obale

Na vzhodu otoka se višavje strmo spušča proti ozki obalni ravnici (široki od 10 do 20 km), kjer je več 100 km dolg niz obrežnih sipin in lagun. Zaradi izpostavljenosti jugovzhodnim pasatom od maja do oktobra in severovzhodnim monsunom v času med novembrom in marcem, dobiva vzhodni del Madagaskarja veliko količino padavin skozi celo leto. Na te naravno-geografske značilnosti so se ljudje prilagodili s požigalniškim poljedelstvom. Nove obdelovalne površine pridobijo tako, da na izbranim območju najprej posekajo manjša drevesa in grmovje ter izrujejo plevel. Material pustijo, da se posuši in ga tik pred začetkom deževne dobe zažgejo. Očiščeno območje običajno posadijo z rižem in koruzo. Po dveh ali treh letih gojenja je prst osiromašena, zato se polja opustijo. Sčasoma jih prekrije sekundarna vegetacija imenovana savoka. Šele po desetih ali dvajsetih letih lahko to območje ponovno obdelajo.

S tovrstno obliko poljedelstva, v malgaškem jeziku imenovano "tavy", se uničuje tropski deževni gozd in druga vegetacija, kar povzroča močno erozijo prsti. Vlada je prav zaradi tega negativnega učinka, ki ga ima požigalniško poljedelstvo na okolje, razglasila tak način kmetovanja za nelegalnega. Kmetovalce, ki uporabljajo "tavy", denarno kaznujejo ali celo zaprejo. Kljub visokim kaznim se "tavy" še vedno izvaja. (8,11)

S požigalniškim poljedelstvom se ukvarjajo ljudstva Betsimisaraka, ki je najštevilčnejše, ter Bezanozano, Tanala, Antambahoaka, Antaimoro, Antaifasy in Antaisaka. Ta ljudstva gojijo predvsem riž, koruzo, fižol, kavo in vaniljo. Zanje je značilno, da imajo za dopolnilno dejavnost ribolov.

Etnična pestrost Madagaskarja – prednost ali ovira?

Na Madagaskarju zasledimo edinstveno mešanico indonezijskih, afriških, arabskih in evropskih sestavin. Te značilnosti lahko sicer ločujemo, dejansko pa so med seboj pomešane po celotnem Madagaskarju. Medtem ko na enem kraju prevladuje ena sestavina, drugod prevladuje druga, nikjer pa ni katera od teh sestavin povsem odsotna. Daleč najpomembnejši povezovalni člen med Malgaši je njihova kultura, ki jim daje otoško identiteto. Kljub skupni otoški identiteti, pa ostaja za Malgaše še vedno daleč najpomembnejša etnična identiteta, iz katere pa izvirajo tudi številni spori in nemiri.

Nemiri med ljudstvi so bili najbolj burni med 14. in 19. stoletjem. Med številnimi kraljevinami so bile najmočnejše sakalavski državi Menabe in Boina na zahodu otoka ter Merina na osrednji planoti. Merinski kralj Radama I. (1810–28) je celoten otok združil v enotno državo ter jo odprl francoskim in britanskim misijonarjem. Sledilo je obdobje tekmovanja med Francozi in Britanci za pridobitev premoči. Šele leta 1895 sta se vladi sporazumeli in Madagaskar je padel po francosko oblast. Od leta 1895 do leta 1960 je bil Madagaskar francoska kolonija. V tem času so se Malgaši skušali nekajkrat neuspešno upreti francoski nadvladi. V uporu leta 1947, ki ga je vodil Jean Ralaimonga, je bilo ubitih več kot 80.000 Malgašev.

Leta 1960 pa je Madagaskar postal neodvisna država. Po triletni politični nestabilnosti je leta 1975 oblast prevzel Didier Ratsiraka. Začel je s poddržavljanjem, s socialnimi in ekonomskimi reformami ter vzdrževal prijateljstvo s komunističnimi državami. Gospodarstvo je po letu 1990 doživelo krizo, kar je posledično pomenilo tudi politično nestabilnost v državi. Leta 1993 je Ratsiraka zamenjal Albert Zafy, ki je zmagal na demokratičnih volitvah in ustanovil t. i. tretjo republiko. Kljub izvolitvi novega predsednika politične nestabil-